

Választási visszaélések, csalások - jogi keretek.

Döbrentey Dániel - TASZ

I. Büntetőjogi tényállások

Mit jelent a választás rendje elleni bűncselekmény?

A választás, népszavazás és európai polgári kezdeményezés rendje elleni bűncselekmény

A Büntető Törvénykönyv (Btk.) 350.§ határozza meg a választás rendje elleni bűncselekményeket.

350. § * (1) Aki a választási eljárásról szóló törvény vagy a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó választás, népszavazás és európai polgári kezdeményezés során

a) a jelölési eljárás szabályait megszegve erőszakkal, fenyegetéssel, megtévesztéssel vagy anyagi juttatással szerez ajánlást,

Az **erőszak** a komoly ellenállás leküzdésére is alkalmas fizikai kényszerítést jelent. Ilyen, ha az elkövető a sértett kezét fogva kényszeríti az ajánlószelvény aláírására.

A **fenyegetés** súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen. Olyan szituációra kell itt gondolni, amelyben a megfenyegetettnek szinte nincs más választása, mint a fenyegetésnek eleget tenni, azaz a fenyegetés hatására aláírni az ajánlóját.

A Btk. kommentárja szerint nem értékelhető fenyegetésnek az, ha az ajánlást valaki úgy szerzi meg, hogy az aláírástól való tartózkodás hátrányos következményeit eltúlozva kelt félelemérzetet (például áremeléssel, nyugdíjcsökkenéssel ijesztgeti őt).

Megtévesztés az, ha valaki az ajánlóját úgy írja alá, hogy tévedésbe ejti, vagy tévedésben tartja a választópolgárt abban a tekintetben, hogy az aláírásával mit támogat. Például azt hazudja, hogy másik jelöltet, vagy más célt segít azzal, ha aláírja az ajánlóját.

Ugyanígy bűncselekmény az, ha aláírásért cserébe **anyagi javakat ajánl** az elkövető. Ebben az esetben az „anyagi juttatás” bármilyen egyéb vagyoni előny lehet (nem csak pénz), amelyet az elkövető az ajánlás fejében a kiszemelt ajánlóknak, vagy rá tekintettel másnak ad vagy ígér.

b) népszavazás vagy európai polgári kezdeményezés indítványozása érdekében erőszakkal, fenyegetéssel, megtévesztéssel vagy anyagi juttatással szerez aláírást,

Ennek a pontnak az elkövetési magatartása azonos, mint az előzőnek, azzal a különbséggel, hogy ebben az esetben nem ajánlóját, hanem támogatói ív kapcsán követik el a bűncselekményt.

c) jogosultság nélkül szavaz,

Jogosultság nélkül szavaz az, akinek nincs választójoga: nem nagykorú magyar állampolgár, vagy a szavazástól valamilyen okból (pl. közügyektől eltiltás körében) el van tiltva. Jogosultság nélkül szavaz is, aki többször szavaz, akkor is, ha ezt a saját nevével teszi, illetve akkor is, ha más nevével.

d) jogosulatlanul aláír, hamis adatokat tüntet fel,

Az valósítja meg ezt a tényállást, aki választójog nélkül, vagy más helyett írja alá a névjegyzéket, esetleg az ajánlóját, vagy valótlan adatokat használ fel az aláíráshoz.

e) *arra jogosultat a választásban, a népszavazásban, a népszavazási vagy az európai polgári kezdeményezésben akadályoz, vagy erőszakkal, fenyegetéssel, megfélemlítéssel, vagy anyagi juttatással befolyásolni törekszik,*

Bűncselekményt követ el az is, aki más fizikai erővel, ezzel való fenyegetéssel, vagy más súlyos hátrány kilátásba helyezésével, valótlan állítással vagy anyagi javak ígéretével arra bír rá, hogy egy jelöltre szavazzon, vagy ne szavazzon, esetleg az egész választástól maradjon távol.

f) *megsérti a választás vagy a népszavazás titkosságát,*

Megsérti a választás vagy a népszavazás titkosságát, például nyílt szavazásra kényszerít más, kifürkészi a leadott szavazatot, nem biztosítja a titkosság követelményét mozgóurna használata során.

g) *meghamisítja a választás, a népszavazás, a népszavazási vagy az európai polgári kezdeményezés eredményét,*

Meghamisítja az eredményt, tehát a valós szavazatokhoz képest más rögzít eredményként. Ennek a cselekménynek tipikus elkövetője a szavazatszámoló bizottsági tag lehet, hiszen az ő feladata a szavazatok megszámlálása és az eredmények rögzítése.

h) *a jelölési eljárás során az ajánlásáért, illetve a népszavazás kezdeményezése vagy európai polgári kezdeményezés indítványozása során az aláírásáért anyagi juttatást fogad el,*

A jelöltként indulni akaró, illetve népszavazási kezdeményezés számára támogató aláírásokat gyűjtő személy által adott anyagi juttatást (ami nem csak pénz lehet, ld. fent) elfogadja, és erre tekintettel ír alá.

i) *szavazatát anyagi juttatás nyújtásától teszi függővé, és erre tekintettel anyagi juttatást fogad el*

A szavazat irányát kifejezetten ahhoz köti, hogy kap-e anyagi juttatást (ami nem csak pénz lehet, ld. fentebb), és el is fogadja az anyagi juttatást - önmagában az ajánlkozás tehát nem tekinthető ilyen esetnek.

---- *büntettet követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

Bűncselekmény elkövetése esetén feljelentést lehet tenni a rendőrségen, amelynek a pontos menete az eljárási kérdéseknél szerepel.

II. Választási jogi szempontból jogsértő gyakorlatok, tevékenységek bemutatása

Választási jogi szempontból jogsértő az, ha a választási eljárás szabályairól szóló törvény (Ve.) szabályaival, vagy alapelveivel ellentétes egy magatartás. Fontos kiemelni, hogy a Ve. szabályait a választási eljárás során kell alkalmazni, tehát a kampányidőszak kezdetétől, azaz a választás napját megelőző 50. Naptól. Választási jogi jogsértések esetén kifogást lehet emelni a választási bizottságnál, amelynek folyamata az eljárási kérdések körében kerül részletes bemutatásra.

A választási eljárás alapelvei:

- a) a választás tisztaságának megóvása,
- b) önkéntes részvétel a választási eljárásban,
- c) esélyegyenlőség a jelöltek és a jelölő szervezetek között,
- d) a fogyatékossgal élő választópolgárok joggyakorlásának elősegítése,
- e) jóhiszemű és rendeltetészerű joggyakorlás,
- f) a választási eljárás nyilvánossága.

A Ve. részletesen szabályozza a kampányt, amely a választás napja előtti 50. napon kezdődik. A kampány alatt történő jogsértésekkel szemben szintén kifogással lehet élni (tehát ha bűncselekmény történik, akkor kifogással is lehet élni a feljelentés mellett). Tipikus esetei:

- más plakátjainak letépése, letakarása, elfedése más plakáttal
- olyan plakát elhelyezése, amelyről nem egyértelmű, hogy az kit támogat
- más választási gyűlésének megzavarása
- választási gyűlésről mások (vélt vagy valós) politikai nézeteik miatti, nemzetiségi hovatartozásuk miatt kizárása
- más nevében szórólapok, plakátok, másnak tulajdonítható FB-hirdetések terjesztése (hamisított impresszum)
- egy jelölt magánéleti lejáratása, ha a magánéletből feltárt részlet nem indikatív a jelölt hitelességére, alkalmasságára, politikailag releváns jellemére nézve.

A kampány során a szólásszabadság keretei is tágulnak: a választásokon induló jelöltek túrési kötelezettsége a szokásosnál nagyobb mértékű, azonban valótlán tényeket állítása, vagy valós tények elferdítése a szavazók megtevesztése céljából jogsértő magatartás.

Nem folytatható kampánytevékenység a szavazás napján a szavazóhelyiségben, valamint a szavazóhelyiséget magában foglaló épületben, vagy a **szavazóhelyiségtől számított 150 méteres** távolságon belül közterületen. Aki ezt a szabályt megszegi, visszaélést követ el, kifogást lehet emelni vele szemben.

Gyakori választási visszaélés a fenti alapelvek közül a c) pont (jelöltek és jelölő szervezetek közötti **esélyegyenlőség**) megsértése. Ezt az alapelvet be kell tartania a választási eljárás során a médiaszolgáltatóknak (tévék, rádiók) is, tehát nem kampányolhatnak az induló jelölteknek és jelölő szervezetek mellett. Az alapelvet az országos és a helyi médiának is figyelembe kell vennie - az önkormányzati lapok és az országos elérésű televíziócsatornák sem kampányolhatnak egyik jelölt mellett sem. Sérti a Ve.-t például az, ha egy újság, folyóirat az egyik pártnak, jelöltnek olcsóbban ad hirdetési felületet, mint egy másiknak. A 2018-as választások során például a TV2 követett el több ízben jogsértést, amikor a kormánypárt mellett kampányolt. Szintén a Ve. jelöltek és jelölő szervezetek közötti esélyegyenlőséget sérti az, ha a polgármester, vagy önkormányzati képviselő kampányol egy adott jelölt mellett. Ugyanígy jogsértő önkormányzati, vagy állami infrastruktúrát felhasználni a kampányolásra.

A Ve. **tiltja azt is, hogy szavazókat busszal szállítsanak a szavazóhelyiséghez.** Ha ilyen történik, a jogsértés bizonyításához érdemes rögzíteni az eseményeket. Fontos, hogy derüljön ki a felvételtől, hogy kifejezetten szavazás céljából indulnak, vagy érkeznek a helyszínre a résztvevők. 9 fős vagy annál kisebb személyautóval viszont sajnos lehet szavazókat szállítani.

A kampány során **tilos gyerekeket kampánycélokra felhasználni.** A Ve.-nek ezen szabálya azért is fontos, mert a kifogás következtében nemcsak a jogsértés megállapítása és a további jogsértéstől való eltiltás, hanem bírság kiszabása is lehetséges. A 2018-as kampány során Orbán Viktor óvodásokat szerepeltető kampányvideót töltött fel a Facebookra, amelyért 350 ezer Forint bírsággal sújtották.

Számos példa volt arra korábbi választásokon, hogy a szavazóköri eredmények befolyásolása érdekében **fiktív lakcímet létesítettek** a jogsértők. Főleg kistelepüléseken lehet ez könnyen észrevehető, ahol a közösség tagjai általában ismerik egymást. A Zala megyei Várföldén például az önkormányzati választásokhoz közeledve pár hét alatt 157-ről 239-re emelkedett a lakosok száma. Fiktív lakcím létesítése büntetőjogi szankciót is vonhat maga után, hiszen felmerülhet, hogy adatokat hamis színben tüntet fel, vagy jogosulatlanul szavaz az elkövető. Ráadásul, gyakran közokirat-hamisítást is elkövetnek a fiktív lakcímet létesítők, ezért a választási kifogás benyújtása mellett érdemes feljelentést is tenni a rendőrségen. A fenti esetben, Várföldén, az elkövetők ellen indított büntetőeljárások mellett a választást is megismételték.

Számos olyan visszaélés-típus van, **amelyeket kifejezetten a szavazatszámoló bizottság (SzSzB) tagjai követhetnek** el. Ilyen például az, ha **pecsét nélküli szavazólapot** oszt ki az SzSzB tagja a szavazóknak, vagy rossz pecséttel pecsételt szavazólapot ad a választóknak.

Előfordulhat az is, hogy az SzSzB tagja **szándékosan nemzetiségi listás szavazólapot oszt a pártlistára szavazóknak.** Választási visszaélés az is, ha az SzSzB tagja a választót akaratának formálásában befolyásolja.

A vak és gyengénlátó választópolgárok Braille-szavazósablont használhatnak a választásokon. Választási visszaélést valósít meg az SzSzB tag a szavazósablonba szavazólap behelyezésének elmulasztása vagy rossz irányba behelyezése, vagy a szavazólap érvénytelenítése (pl. További X-k elhelyezésével a szavazólapon) esetén.

Lehetősége van a segítségre szoruló választópolgároknak **segítővel leadni a szavazatukat,** viszont fontos, hogy csak akkor, ha a kísért választópolgár ezt igényli. Visszaélés-gyanús lehet az a helyzet is, ha az SzSzB tag úgy enged be segítőt a szavazóhelyiségbe, hogy a "segítő" a kísért választópolgár által nyilvánvalóan nem igényelt segítséget nyújt.

Az SzSzB tag látja a névjegyzéket, viszont az abban szereplő adatokat kizárólag a választások törvényes lebonyolítása céljából és ehhez szükséges mértékben kezelheti. Visszaélést követ el ezért az az SzSzB tag, aki a névjegyzéket céltalanul lapozgatja, a választópolgárok adatait céltalanul ismeri meg. Ugyanígy választási visszaélés az is, ha a névjegyzékből információt továbbít a delegáló szervezetnek vagy más személynek arról, hogy mely konkrét személyek nem mentek még el szavazni.

III. Etikai szempontból problémás gyakorlatok

Egyes cselekmények nem valósítanak meg jogsértést, azonban etikai szempontból problémásak lehetnek. Nem ír a Ve. arról, hogy a *választási gyűléseken* milyen kérdéseket lehet feltenni. Ennek ellenére problematikus, ha a résztvevők nem szólhatnak hozzá egyáltalán a gyűléshez.

Gyakran merül fel, hogy a szavazás előtt nem sokkal **segélyt, ételt, nyugdíjprémiumot, stb. osztanak** a közhatalom-gyakorlók. Ez azért probléma, mert önkormányzati, országgyűlési pozíciójukkal visszaélve teszik ezt, viszont általában ezekben az esetekben nincs közvetlen kapcsolat az előnyök juttatása és a választópolgár szavazásra biztatása között, így jogilag nem is támadható.

A jelöltek egymást vagy egymás programját sokszor erőteljes jelzőkkel, éles kritikákkal illetik. Aki jelöltként indul, az erősebb kritikát is tűrni köteles, de ettől függetlenül minősíthető a magatartás erkölcsstelennek. Egy jelölt, vagy jelölő szervezet programja a tartalmát tekintve is lehet erkölcsstelen, vagy tisztességtelen, például ha **sérülékeny csoportok ellen szít gyűlöletet**.

Bár jogi eljárás ezekben az esetekben nem áll rendelkezésre, a sajtó figyelmének felhívásával lehet az ilyen gyakorlatok ellen küzdeni.

HOL TEHETEK BEJELENTÉST?

Milyen jogorvoslati eszközök állnak rendelkezésre a polgároknak, ha választási visszaélést tapasztalnak? Mely szervek járnak el hivatalból a választások tisztaságának védelme során?

- Büntetőjogi és választási jogi jogorvoslat,
- NAIH eljárás,
- Egyéb bejelentések,
- Szervek: SZSZB, nemzetközi megfigyelők, a sajtó szerepe.

Mindegyik kapcsán alapvető formai és tartalmi kérdések, az eljárás hozzávetőleges menetei, alapvető határidők.

A. Büntetőjogi jogorvoslat

Hogyan lehet fellépni a rendőrségnél?

- Bejelentés - nem azonos a feljelentéssel
- Feljelentés - figyelem! hamis vád → mindig ismeretlen tettes ellen kell feljelentést tenni, minél részletesebben kell leírni az eseményt, minél több bizonyíték, minél több tanú szükséges

Amennyiben büntetőjogi tényállást merít ki a visszaélés, **feljelentést** lehet tenni. A Btk. 350.§ sorolja fel a választás rendje elleni bűncselekményeket.

Ha valamelyik fenti eset megvalósul, a rendőrségen lehet feljelentést tenni. A feljelentés során az esetet kell részletesen leírni. Fontos, hogy aki mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, vagy más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, a hamis vád büntetőjogi tényállását valósítja meg, tehát bűncselekményt követ el. Személyesen tett feljelentés esetén a rendőrségnek erre figyelmeztetnie is kell a feljelentőt. A feljelentésnél ezért fokozottan oda kell figyelni arra, hogy a feljelentő csak olyan tényeket írjon bele a feljelentésbe/ mondjon el a személyes feljelentés keretei között, amelyben biztos, és ismeretlen tettes ellen tegyen feljelentést.

Mivel a választás rendje elleni bűncselekmény közvéder üldözendő bűncselekmény, ezért ilyen esetekben bárki tehet feljelentést.

Azonban ha hatóság tagja, vagy hivatalos személy szerez tudomást a bűncselekményről, számára nemcsak lehetőség a feljelentés megtétele, hanem kötelező. A hivatalos személyek körét a Btk. határozza meg az értelmező rendelkezések között. A választási bizottság tagjai, akik sok esetben a legközelebről szerezhetnek tudomást a jogsértésről, hivatalos személynek minősülnek, így feljelentési kötelezettségük van. Érdemes erre felhívni a figyelmüket.

A feljelentést postán, emailben, vagy személyesen átadva (az írásos feljelentést) vagy előadva (szóban) lehet megtenni. A www.police.hu-n található a rendőr-főkapitányságok listája, illetve azok elérhetőségei is.

A rendőr-főkapitányságnak mindenképp nyilvántartásba kell vennie a feljelentést, akkor is, ha nem rendelkezik hatáskörrel, vagy illetékességgel.

Bár a bűncselekmény csak 5 év alatt évül el, a feljelentést érdemes minél hamarabb megtenni: a jogorvoslat akkor éri el leginkább a célját, ha hatással van a választások kimenetelére, így az a legideálisabb, ha még a választási eljárás alatt, vagy nem sokkal azt követően lefolyik a büntetőjogi jogorvoslat.

A rendőrség a feljelentés megérkezésétől számított három munkanapon belül megvizsgálja, hogy az ügyben a nyomozást kell-e elrendelni, vagy a feljelentés kiegészítésének, a feljelentés elutasításának, illetve az ügy áttételének van-e helye. Ha a rendőrség nem tud dönteni arról, hogy elrendelje a nyomozást, vagy elutasítsa a feljelentést, kérheti a feljelentőtől a feljelentés kiegészítését további felvilágosítás adása, iratok begyűjtése, stb. formájában.

Ha a rendőrség a feljelentés elutasításáról dönt, az elutasító határozatot kézbesíti a feljelentőnek.

Ha az ügyből büntetőügy lesz, akkor a tettest a bíróság akár három évig terjedő szabadságvesztésre is ítélik. A feljelentőnek - a feljelentés megtételét meghaladóan nincs a büntetőeljárásban szerepe, azonban a bírósági eljárási szakban tanúként beidézhetik.

B. Választási jogi jogorvoslat

Az olyan visszaélésekkel szemben, amelyek nem vagy nem szükségszerűen valósítanak meg büntetőjogi tényállást, de a választási eljárásról szóló törvénybe, vagy annak alapelveibe ütköznek, kifogás benyújtására van lehetőség. Van, amikor feljelentést és kifogást is be lehet nyújtani.

A választási eljárás alapelvei:

- a) a választás tisztaságának megóvása (= "csalásmentesség")
- b) önkéntes részvétel a választási eljárásban (pozitív és negatív értelemben is)
- c) esélyegyenlőség a jelöltek és a jelölő szervezetek között (főleg kampányszabályoknál)
- d) a fogyatékossgal élő választópolgárok joggyakorlásának elősegítése (célzott, Ve. szerinti intézkedések)
- e) jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás (a visszaélésszerűség ellentéte)
- f) a választási eljárás nyilvánossága (a titkos részeket leszámítva, a közbizalom megteremtése érdekében)

Mikor? --- A kifogást a központi névjegyzékben szereplő választópolgár, jelölt, jelölő szervezet, továbbá az ügyben érintett természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet nyújthat be. A kifogásnak **legkésőbb a jogszabálysértés elkövetésétől számított harmadik napon 16 óráig** meg kell érkeznie a választási bizottsághoz. **FELLEBBEZNI CSAK ÉRINTETT TUD!**

Folyamatosan fennálló tevékenység esetében a kifogást a sérelmezett tevékenység fennállásának teljes időtartama alatt be lehet nyújtani. A jogorvoslati határidő kezdete nem a sérelmezett tevékenység kezdő időpontja, hanem az az utolsó időpont, amikor a sérelmezett állapot még fennáll, innen kell tehát számolni a három napot.

Nyomtatott sajtótermék esetén a jogszabálysértés elkövetésének időpontja a sajtótermék megjelenésének napja.

A kifogást a választási bizottságnak lehet benyújtani. A szavazatszámláló bizottság tevékenysége és döntése ellen - a szavazóköri eredményt megállapító döntés kivételével - kifogást lehet benyújtani.

Hová? --- A kifogást ahhoz az országgyűlési egyéni választókerületi (OEVK) választási bizottságnak kell benyújtani, amelynek illetékességi területén a választási visszaélés megtörtént. Helyi szintű visszaélés, vagy csalás esetén a kifogást az OEVK választási bizottságához kell intézni. Ha médiatartalom-szolgáltató követ el választási visszaélést, vagy jogsértő kampánytevékenységet folytat, a médiatartalom-szolgáltató székhelye, vagy lakóhelye szerinti OEVK választási bizottságnak kell a kifogást benyújtani.

Ha olyan csalásról vagy más problémáról tud, ami nem egy konkrét választási kerülethez köthető, szintén a Nemzeti Választási Bizottságnak kell kifogást tenni.

Országos médiaszolgáltatók, országos sajtó, internetes oldalak (kivéve a rajtuk található videókat), illetve mozik által elkövetett visszaélés esetén a Nemzeti Választási Bizottságnak kell kifogást tenni.

Hogyan? ---- A kifogást írásban - személyesen, levélben, telefaxon vagy elektronikus levélben eljuttatva - lehet benyújtani. A kifogásnak tartalmaznia kell

- a) a *jogszabálysértés megjelölését*,
- b) a jogszabálysértés *bizonyítékait*,
- c) a kifogás *benyújtójának nevét, lakcímét (székhelyét)* és - ha a lakcímétől (székhelyétől) eltér - *postai értesítési címét*,
- d) a kifogás benyújtójának *személyi azonosítóját*, illetve ha a külföldön élő, magyarországi lakcímmel nem rendelkező választópolgár nem rendelkezik személyi azonosítóval, a személyazonosságát igazoló hatósági igazolványának típusát és számát, vagy jelölő szervezet vagy más szervezet esetében a bírósági nyilvántartásba-vételi számát.

Ha a választási bizottság a kifogásnak helyt ad,

- a jogsértőt eltilthatja a további jogszabálysértéstől,
- a választási eljárást vagy annak a jogorvoslattal érintett részét megsemmisítheti és megisméltetheti,
- a választási kampány szabályainak megsértése esetén bírságot is kiszabhat.

A választási bizottság a benyújtott kifogásról legkésőbb a beérkezésétől számított harmadik napon dönt. A választási bizottság elsőfokú határozata ellen az ügyben érintett fellebbezést nyújthat be, az NVB határozata és a választási bizottság másodfokú határozata ellen pedig bírósági felülvizsgálatra van lehetőség. A fellebbezést személyesen, levélben, telefaxon vagy elektronikus levélben lehet benyújtani, arról és annak elbírálásáról a jogosult választási bizottság legkésőbb a beérkezésétől számított harmadik napon dönt. Bírósági felülvizsgálat esetén viszont az ügyvédi képviselet kötelező, az ilyen ügyekben a Kúria jár el.

C. NAIH

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) eljárását adatvédelmi incidensek esetén lehet kezdeményezni. A választási eljárásban ezeknek tipikus esete az, ha az aláírásgyűjtők visszaélnak az aláíró személyes adataival, vagy, ha pártok, jelölő szervezetek jogosulatlanul kezelik az érintett személyes adatait. A hatóság eljárását lehet térítvevényes küldeményben, eredeti aláírással ellátva, postai úton kezdeményezni, ehhez postán kell elküldeni a NAIH címére a kitöltött levelet. Adatvédelmi eljárást lehet kezdeményezni elektronikus úton is, illetve a Hivatal nyitvatartási idejében személyes átadással is. Az Eüsztv. szerint elektronikus eljárásra kötelezettek csak elektronikus úton kezdeményezhetik az eljárást. Ha a visszaélés az ajánlóívekkel kapcsolatos, érdemes minél hamarabb kezdeményezni a NAIH eljárását, mert az ajánlóíveket a szavazás napja utáni 90. nap után megsemmisítik. A hatóság eljárása ingyenes.

D. SZSZB

A szavazatszámoló bizottság (SzSzB) feladatai kiterjedtek. Mivel az SzSzB tagjai végig jelen vannak a szavazás során, ezért a szavazás napján történő választási visszaéléseknek sok esetben ők a tanúi. A választások tisztaságának megóvásában ezért az SzSzB tagok aktívan tudnak részt venni. A választási bizottság a tudomására jutott törvénysértést jegyzőkönyvbe foglalja, ezzel a jegyzőkönyvvel kezdeményezi a hatáskörrel rendelkező szerv eljárását. A jegyzőkönyvbe a döntést igénylő, döntést alátámasztó tényeknek, észrevételeknek kell bekerülniük. Az SzSzB határozatképességéhez legalább 3 tagnak jelen kell lennie. Ha a jegyzőkönyvet nem írja alá a választási bizottság minden tagja, nem kerül be a jegyzőkönyvbe a törvénysértés. Ebben az esetben büntetőjogi jogorvoslatra - feljelentés tételére - van lehetőség. Fontos, hogy az SzSzB tagjai hivatalos személyek, így számukra a feljelentés megtétele nem jogosultság, hanem kötelezettség. A feljelentés megtételére főszabály szerint jegyzőkönyvbe foglalt döntéssel van lehetőség.

E. Nemzetközi megfigyelők

A nemzetközi megfigyelőt más állam, vagy nemzetközi szervezet delegálhat, a Nemzeti Választási Iroda veszi nyilvántartásba. A nemzetközi megfigyelő a választási eljárás teljes menetét figyelemmel kísérheti, a választási szervek munkájánál jelen lehet. Betekinthet a választási bizottságok irataiba, és azokból - a személyes adatokat nem tartalmazó - másolatot kérhet. Továbbá kérdéseket intézhet a választási szervek tagjaihoz, és felhívhatja azok figyelmét az általa tapasztalt rendellenességekre. A nemzetközi megfigyelő a tevékenysége során a választási eljárást és a választási szervek tevékenységét nem zavarhatja és nem befolyásolhatja, tevékenységét köteles pártatlanul végezni. Információkat gyűjt, meghallgathat, de nem hatóság, nem nyomoznak - az EBESZ nem fog teljes missziót küldeni ide, az EU-ba.

F. Sajtó

Sokszor a nyilvánosság ereje is elrettentő lehet a visszaélést elkövető számára. A sajtó bevonásával a széles nyilvánosság is tudomást szerezhet arról, hogy választási visszaélés történt, ráadásul a sajtót köti a forrásvédelem is. A szavazatszámolásnál és a szavazóhelyiségben mások akadályozása nélkül jelen lehet.

Saját Facebook oldalon (ez nem sajtó!), blogon (ez lehet az) is lehet a nyilvánosság felé kommunikálni. Azonban fontos kiemelni, hogy a rágalmozás, a becsületsértés bűncselekmények, illetve személyiségi jogi pereket vonhatnak maguk után - ezért olyan tényeket érdemes nyilvánosságra hozni, amelyeknek valóságtartalmában biztos a szerzője.

